

תורת המלחמה בארצות המקרא

— מאת מ. אינגרסלד —

מחקר של יגאל ידן. תורת המלחמה בארצות המקרא. *
מקיף את כל פרשת הלחימה בין עמי המזרח הקדום. מאנטוליה ועד מצרים ומארץ ישראל ועד מסופוטמיה. והוא מנתח מבחינה צבאית וארכיאולוגית את התפתחות כלי הנשק, הביצורים ושיטות הלחימה. אלפי מצבות-הזכרון, הכתובות והציורים ושאר הממצאים הארכיאולוגיים שנתגלו בארצות המזרח, משמשים מקורות למחברנו. הסוקר בספרו את תורת המלחמה במסגרת ההיסטוריה הגיאוגרפיה של האזור, וכך מוארים כאן על ידם המונומנטים המלווים תיאורים ממקורות הספרות של התקופה, ובעיקר מספר הספרים, אלפים שנים בתולדות האנושות ותרבותה — למן הימים הפרהיסטוריים ועד התקופה הפרסית. את הטכסט בספר מלווים ומאירים חמש מאות תמונות, רובן בצבעים מלאים. המוארים גם הם בדברי הסבר ובפרקי מבואות בפורטים.

מלך מצרים (רעמסס השני) שבתקיפת מלכותו יצאו בני ישראל מספי ריב. קרב קדש המפורסם של רעמסס עם החתים ובעלי בריתם שנשטתים בתיקו. החלה ירידת כוחה של מצרים ובכנען התרחש אחד המאורעות הגדולים ביותר בתולדותיה: כיבוש הארץ בהדרגה על ידי שבטי ישראל בהנהגתו של יהושע.

והנה אנו מגיעים לתיאור תקופת השופטים והממלכה המאוחדת — הייז משנת 1200 לערך עד 920 לערך — זו הקרויה במינוח הארכיאולוגי תקופת הברזל הראשונה. כאן מסופר על קרב היכשה והקרב הימי. והנה תיאור הלהימה בתקופת השופטים לאור המקרא. גבורתם של השופטים הצטיינה גם במעשי גבורה אישיים. כמו אלה של אהיד.

וכך מוסברים כאן טכניסי המלחמה של גדעון. של שאול ושל דוד. ידן סובר שדברי גלית בשמואל א' י"ז — "למה תצאו לערד מלהמה. הלא אנכי הפלשתי ואהם עבדים לשאול. ברו לכם איש וירד אלי" — הם סתם הצעה, שההיאבקות בינו לבין נציג ישראל, תהיה בחסות המלחמה עצמה. זה סוג קרב בין אנשי ביניים הנערך בהסכמת שני הצדדים מראש ותוצאותיו מהיובות את שני הצדדים הלוחמים. ל"קרב ביניים" כזה מת' כוון — לדעת ידן — גם הסיפור בשמואל ב' י"ב-י"ג על המלחמה ה' סנימית שבין בית דוד לבית שאול: "ויאמר אבנר אל יואב: יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו". לאמיר: יוכרע הסכסוך על ידי "מלחמת ביניים". מסיבות שונות נסתייב כאן הקרב ללא הכרעה: "ויפלו יחדו ומכאן מוכן המשך התיאור: ותהי המלחמה קשה עד מאד ביום ההוא כלומר: לא נותרה ברירה, אלא ל' השיג את ההכרעה בקרב ממש של שני הצבאות במילואם.

בהסברה ארכיאולוגית דומה מפרש ידן את הפסוק הקשה בדברי הימים א, י"א. המתאר את כיבוש ירושלים על ידי דוד: "ויאמר לדוד לאמר, לא תבוא הנה כי אם הסירך העורים והפסחים". לדעת ידן, הרי משפט זה אינו אלא התחלה של נוסח השבעה שבה ניסו היבוסים להפחיד ולהטיל אימה על חילו של דוד, שאם ינסו לכבוש את ירושלים ייהפכו כולם לעורים ולפסחים. איום זה הציפע כנראה, עד שנאלץ דוד להכריז על פרס לאותו גבור מגבורי ישראל שיעז בכל זאת להכות ראשון ביבוסים, ומעשה הגבורה היה כאן, לא כיבוש העיר אי פריצה לחוכה, אלא לעלות ראשון ולהכות ראשון את היבוסים העיוור והפיסה ולהוכיח בנאת לכל הצבא, כי אין לחשוש מפני השפעת כישופי היבוסים והשפעתם: "ויצל בראשונה יואב בן צרויה, ויהי ל' ראש".

בפרק על תקופת ממלכת ישראל ויהודה — שהיא תקופת הברזל ה' שניה — מסופר שוב על סוגי הלוחמים ונשקם — חיל הרגלים, חיל הפרשים, חיל המרכבות ועל הלחימה והקרבות בשטח פתוח ומוסבר הקרב על שומרון והקרב באפק והקרב במדבר תקיע ועל הקרב המכריע שבין יאשיה ופרעה נכה במגידו שבו נפצע יאשיה וזת מפצעים.

והנה אנו לומדים על מצודות עיר ויהו מלך יהודה ועל מטע הכיבוש של שישק מלך מצרים, על עוזיה זה מסופר בדברי הימים ב' כ"ו: "ויצע בירושלים השבנות מחשבת חושב להיות על המגדלים ועל הפנות לירוא בחצים ובאבנים גדולות". על סמך פסוק זה ייחסו כמה חוקרים לעוזיהו את המצאת הטפולטות ומכ"ר גות ירייה מסוג זה, ואולם מכיוון שידיו לא מצא בתבליטי לכיש זכר למכונות ירייה אלה, הריהו סובר שלא על מכונות להטלת אבנים ר' הציט מדובר כאן, אלא על מבנים מיוחדים שהוקמו על המגדלים וש' הקלו על הירייה בחצים ועל הטלת אבנים גדולות. ופירוש המלים "חשב" גות מחשבת חושב" הוא לדעת ידן שותכנים הנידונים נעשו בתכנון וב' ביצוע סכניים מעולים.

בתיאור הקרב הנואש על לכיש, מסתיימת סקירת המחבר שהחלה ב' ביצורי יריחו ונסתיימה בנפילת ירושלים. ודאי שאפשר לחלוק על כמה מבי אורי המחבר במקרא. או על כמה מ' מסקנותיו בתולדות ישראל בהקופה הקדומה. אבל יש להודות לו על הידע, הבקאות והשקידה הרבה ש' שיקע בספרו זה, שהוא גם מבהינה אמנותית תפארת לכל סוג.

סהר הסר — לשעבר נהל אגף התיכונן והמבצעים במטה הכללי של צה"ל במלחמת השיחרור ואחר כך ראש המטה הכללי — ידוע לנו מ' ספריו הקודמים: "המגילות הגנוזות ממדבר יהודה", "מגלת מלחמת בני אור בבני הישד", "מגלה היצונית לבראשית" וכרכי "הצור". המספרים על ארבע עונות הפיריה בהציר והוא יעמד בראש השליחת שגילתה את התעודה מימי בר כוכבא במערות מדבר יהודה.

הספר כוורב, כאמור, משלושה יסודות: המבואות, הלוחות הצבעוניים והסברי הליואי. המביאות מגדי רים את הרקע ההיסטורי והארכיאולוגי ומתארים במפורט את המרכיבים השונים של תורת הלחימה ר' משלבים אותם למסכת אחת, הקובעת את הניקה ההדדית ביניהם לבין עצי מם וביניהם לבין הארצות השונות שנלחמו זו בזו. למבואות אלה מצורפים ציוריקו, המבהירים את הדבר רים בדרך חזותית.

המלחמה היא חופעה, המלווה את הולדת האנושות מראשיתה. אין פלא איפוא, שאין בידנו ללמוד את תולדת האנושות ללא לימוד מעמיק של אירועי המלחמה ושל האמצעים ש' יצרו העמים לשם השגת מטרתיהם המלהמתיות. ניתן לומר, שכבר בימי קדם — בדומה לתקופתנו אנו — הקדיש האדם את מיטב כשרונותיו הטכניים לשכלול מכשירי לחימה ל' משחת ולמגן. על כן דווקא כלי המלחמה למיניהם הם אחת העדויות החשובות — אם כי כמובן לא היחידות — לרמת התפתחותו הטכנית של עם זה או אחר בתקופות השונות".

בקביעת עובדה מצערת זו — ש' נביאינו, ובראשם ישעיהו ניבאו לבי' טולה — נפתח המבוא לספר, המספר על המלחמה ואמצעיה וכליה וטכני' סיה, המרכבה, הפרשים, הקשת ל' סיגיה השונים, האשפה, הקלע, החנית והרומח, החרב והאלה והגרזן, המגן, השריון והקובע, הביצורים למיניהם, ההומה והשער, העופל והבהן, הסור ללה, האייל הנוגה, סולם מצור, אמ' צעי הלחימה בים, הספינה וכ'.

וכאן בא תיאור כיצורי יריה, שהם הקדימים ביותר בעולם, וכך מסופר כאן על "התקופה שלפני אברהם", על תקופת האבות, על תקופת השע' בוד, יציאת מצרים וכיבוש הארץ, פעולת כיבוש יריחו על ידי יהושע שבמקרא ויהושע ר' מתארת לדעת מחברנו תחבולת מלחמה, שקשה ל' עמיד בדיוק על משמעותה הקרבית והיא מוסברת כאן לאיר תיאור תה' בולה דוכה של הלוחם הרומאי פרוני' טינוס: הלה פקד על צבאותיו להקיף בקביעות את הומות העיר הנצורה ולשוב אחר כך למחנה, עד שהגיהו תושבי העיר, כי המפקד נוהג כן לשם תרגיל בלבד והדלי לנקוט אמ' צעי אבטחה נגדו ויום אחד הפך המפקד את צעידת-היילוי, להתקפה והפתיע את תושבי העיר בכיבוש חזותיה, אבל ביהושע מסופר, שחז' מות העיר נפלו מקול השופרות.

וכאן מתואר ומסופר הקרב הידוע על מגידו, שקבע את גודלה של ארץ ישראל, כאן מובלסת ההשיות ש' ייחסו צבאות ארצות המקרא לשי' רותי המודיעין, דוגמא יפה של סר' דיעין אסטרטגי מוצא המחבר בהר' ראות שנתן משה למרגלים לפני צאתם לארץ כנען.

סודרה של ציורים ותבליטים מדגימה את כלי המלחמה של פרעה

* תל-אביב, החברה הבינלאומית ל' הוצאה לאור, תשכ"ג, 416 עמ'.